

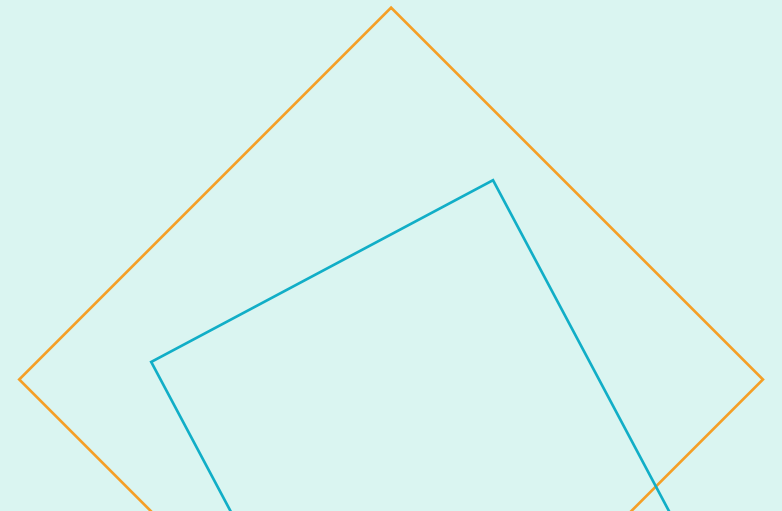
Complex trauma bij mensen met een verstandelijke beperking

WINGG

Overzicht

- **Ampel: introductie**
- Wat is (complex) trauma?
- Dubbele kwetsbaarheid
- Traumabrein
- Ondersteuning
- Take home messages

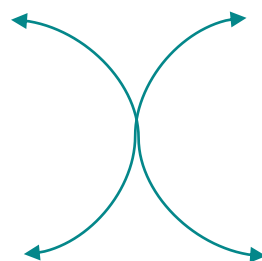
Ampel

- 14 teamleden
- Mobiel en ambulante team - Provincie West-Vlaanderen
- Voor mensen met een verstandelijke beperking en bijkomende geestelijke gezondheidsproblemen
- De persoon, zijn of haar omgeving en professioneel netwerk is vastgelopen en ziet geen perspectief meer

Therapiewerking
(> 16 jaar)

Casemanagement
voor volwassenen met
VB

Ampel WINGG
mobiele begeleiding
voor kinderen en jongeren
met VB

Consulentenwerking
voor
volwassenen met VB

Meet Rudy

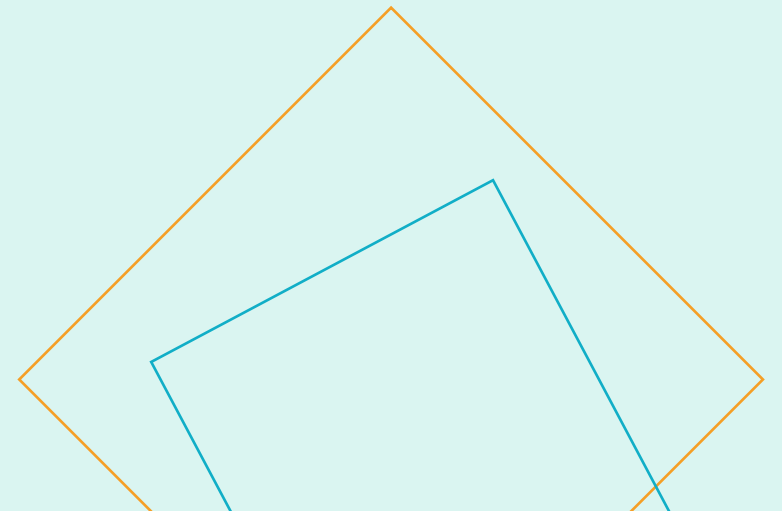

- Bij aanmelding: diverse problemen en vaak heel veel labels
- Trauma niet vaak vermeld en meegenomen in de ondersteuning, in de handvatten of begeleidingsstijl
- De laatste jaren **complex trauma** als thema eruit gelicht, expliciete 'bril' binnen integratieve beeldvorming

Overzicht

- Ampel: introductie
- **Wat is (complex) trauma?**
- Dubbele kwetsbaarheid
- Traumabreïn
- Ondersteuning
- Take home messages

Trauma

- **Type I:** eenmalig trauma (bijv. ongeval, tsunami, groot verlies...)
- **Type II:** traumatische incidenten die zich herhalen (bijv. seksueel misbruik, mishandeling...)
- **Type III:** complex trauma= aaneenschakeling van intrusieve en/of discontinue ervaringen binnen de eigen zorgcontext (bijv. emotionele verwaarlozing, onvoorspelbare zorg)

(Vliegen, N., Tang, E. & Meurs, P. 2017)

Complex trauma – developmental trauma disorder

Complex Trauma taskforce of the National Child Traumatic Stress Network: "developmental trauma disorder"

"De ervaring van meerdere, chronische traumatische gebeurtenissen, vaak in de vroege ontwikkeling en van interpersoonlijke aard (bijv. seksueel of fysiek misbruik, intrafamiliaal geweld) (Van der Kolk, 2005, p. 2)"

Geen DSM diagnose

Criteria Van der Kolk

- Kind is slachtoffer of getuige geweest van meerdere of langdurige negatieve gebeurtenissen gedurende een periode van minstens één jaar, beginnende in de kindertijd of vroege adolescentie
- **Disregulatie van affect en fysiologie**
 - Stemningswisselingen, depressie, angst, verhoogde of verlaagde arousal, eet- en slaapproblemen,...
- **Disregulatie van aandacht en gedrag**
 - Concentratieproblemen, agressie, risicovol gedrag, zelfbeschadiging, moeite met inschatten van gevaar en veiligheid,..
- **Disregulatie van het zelf en relaties**
 - Laag zelfbeeld, wantrouwen van anderen, moeite met gezonde relaties aan te gaan met anderen,...

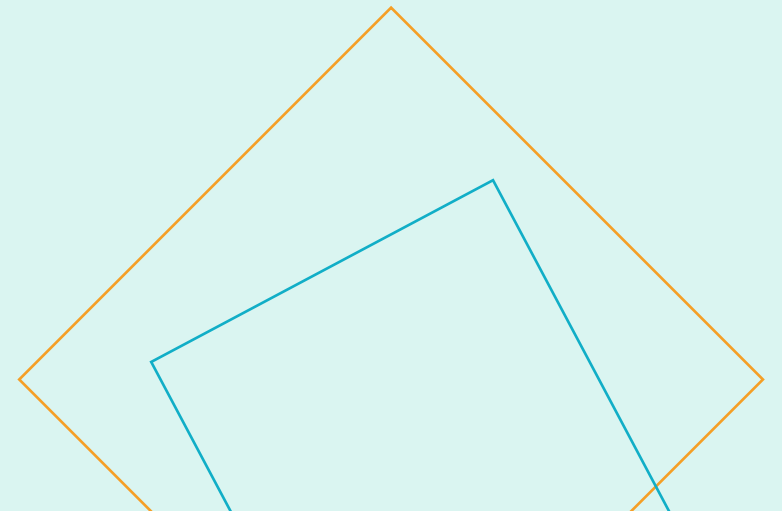
(.B van der Kolk,'Developmental Trauma Disorder: Toward A Relational Diagnoses For Children With Complex Trauma Histories', *Psychic Annals*,35, nr. 5 (2005): 401-408)

In plaats van
"Wat is er mis met dit deze persoon"
Kijken naar
"Wat is er dit kind/deze persoon overkomen?"

Trauma is: overspoeling, eenzaamheid, machteloosheid

Overzicht

- Ampel: introductie
- Wat is (complex) trauma?
- **Dubbele kwetsbaarheid**
- Traumabreïn
- Ondersteuning
- Take home messages

Dubbele kwetsbaarheid bij mensen met een verstandelijke beperking

1. **Verstandelijke beperking?**
Risicofactor x 4!
2. Moeilijke diagnose en geen goed afgestemde zorg

1. Verstandelijke beperking? Risicofactor x 4!

Personen met een verstandelijke beperking (en hun context) hebben een verhoogd risico op trauma en toxische stress (Farr, 2019)

- 50% van henervaarde (>) 2 'Adverse Childhood Experiences' = 'ACEs' -
Vaker blootgesteld aan traumatische ervaringen (bijv. pesten, discriminatie, misbruik...)
- Ouderschap en hechting staat onder druk (De Belie & Van Hove, 2005)
- Breuken in de levensloop
- Moeilijker om traumatische gebeurtenissen te verwerken (Vervoort-Schel, 2020)

Adverse Childhood Experiences (ACE's)

Meest voorkomende ingrijpende jeugdervaringen (ACE's)

lichamelijke mishandeling

psychische mishandeling

seksueel misbruik

lichamelijke verwaarlozing

psychische verwaarlozing

getuige van geweld tussen ouders

echtscheiding van ouders

ouder met een psychische ziekte

ouder met verslavingsproblemen

gezinslid in de gevangenis

opgroeien in structurele armoede

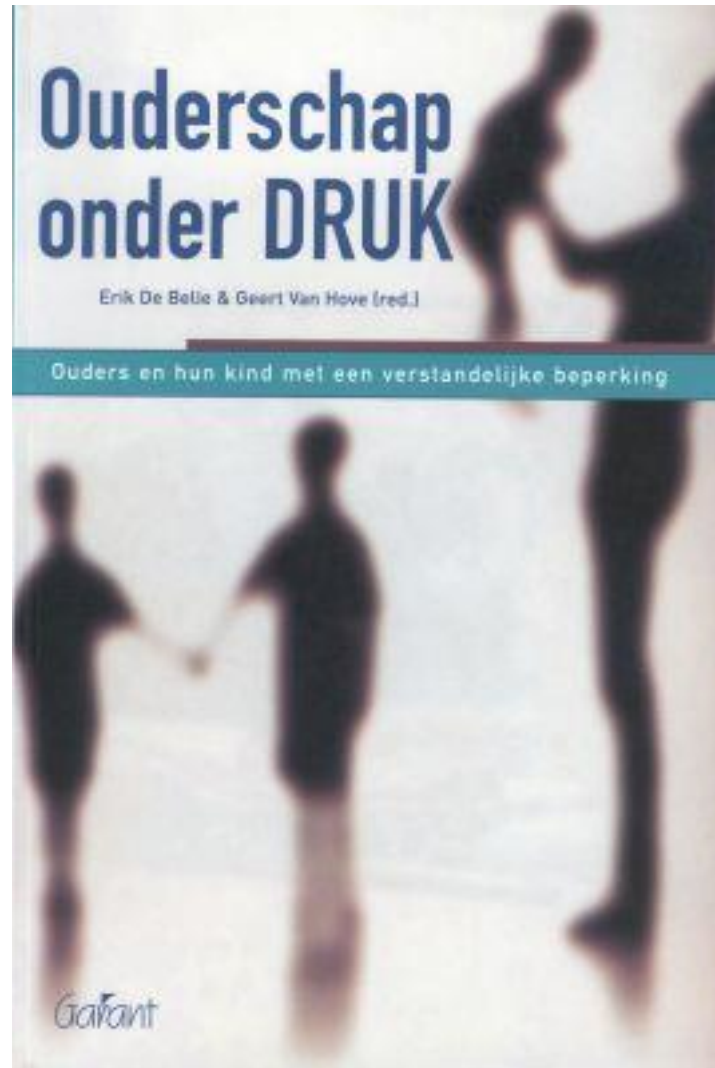
overlijden van een ouder

chronisch pesten

- Ziekenhuisopnames, overnachten zonder ouders
- Pijnlijke onderzoeken, ingrepen,...
- Pesten, discriminatie, financieel misbruik...

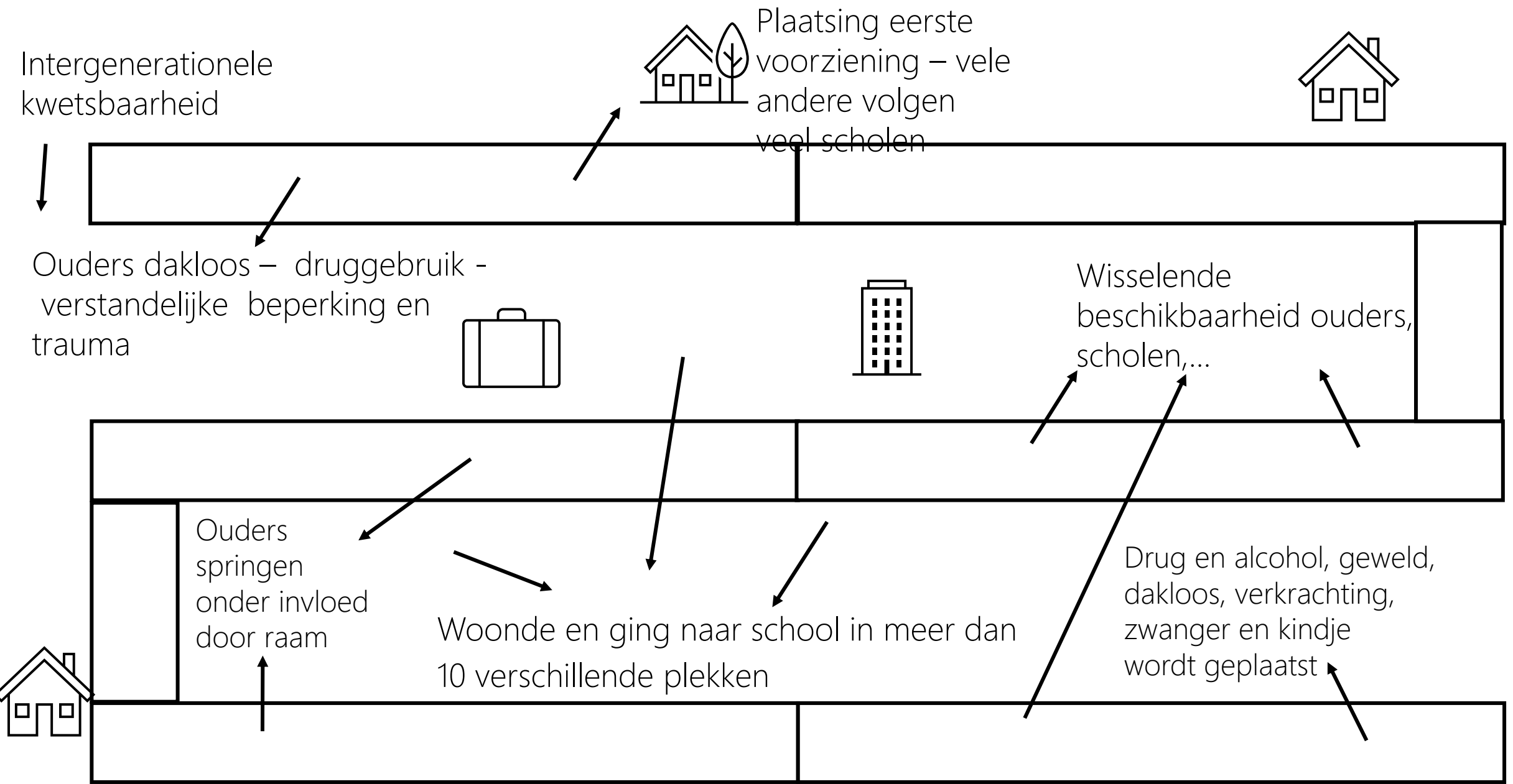
Ouderschap en hechting onder druk

(De Belie & Van Hove, 2005)

Breuken in de levensloop

Moeilijker om traumatische gebeurtenissen te verwerken (Vervoort-Schel, 2020)

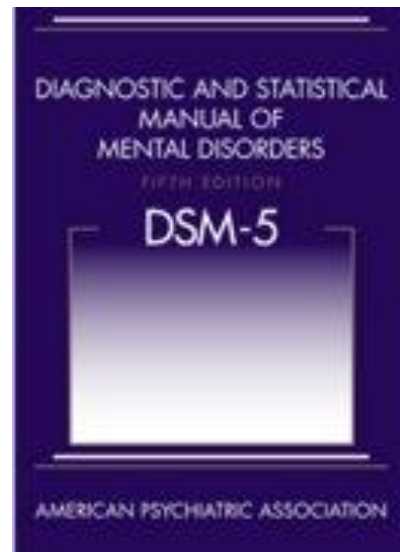
- Samenhangend met de verstandelijke beperking: beperkingen in intellectueel, adaptief en zintuiglijk functioneren: moeilijker om schokkende ervaringen te verwerken – taal te geven aan gebeurtenissen
- Samenhangend met vaak ontbreken van 'bufferende' omgeving

Dubbele kwetsbaarheid bij mensen met een verstandelijke beperking

1. Verstandelijke beperking?
Risicofactor x 4!
2. **Moeilijke diagnose en geen goed afgestemde zorg**

PTSS A-criterium niet van toepassing

- Complex/ontwikkelingstrauma beantwoordt vaak niet aan het A-criterium van PTSS ('posttraumatische stressstoornis') in DSM-V
A-criterium: "Blootstelling aan feitelijke of dreigende dood, ernstige verwonding of seksueel geweld"
- "Developmental trauma disorder' (Van der Kolk et al., 2005):
Kind is slachtoffer of getuige geweest van meerdere of langdurige negatieve gebeurtenissen gedurende een periode van minstens één jaar, beginnende in de kindertijd of vroege adolescentie

Criteria Van der Kolk et al. (2005)

- Disregulatie van affect en fysiologie
 - Stemningswisselingen, depressie, angst, verhoogde of verlaagde arousal, eet- en slaapproblemen,...
- Disregulatie van aandacht en gedrag
 - Concentratieproblemen, agressie, risicovol gedrag, zelfbeschadiging, moeite met inschatten van gevaar en veiligheid,..
- Disregulatie van het zelf en relaties
 - Laag zelfbeeld, wantrouwen van anderen, moeite met gezonde relaties aan te gaan met anderen,...

(B van der Kolk, 'Developmental Trauma Disorder: Toward A Relational Diagnoses For Children With Complex Trauma Histories', *Psychic Annals*, 35, nr. 5 (2005): 401-408)

2. Moeilijke diagnose en geen goed afgestemde zorg

- Trauma wordt vaak niet herkend bij mensen met een verstandelijke beperking - 'diagnostische overschaduw' (Mevisen & Didden, 2020)
 - toeschrijven aan de verstandelijke beperking, ADHD en/of ASS, angstproblematiek, stemmingsproblematiek... waardoor hypothese trauma niet wordt meegenomen in de ondersteuning.

2. Moeilijke diagnose en geen goed afgestemde zorg

Bessel van der Kolk (2016, p.192):

"De manier waarop we hun problemen definiëren - onze diagnose –zal bepalen hoe we de zorg voor hen aanpakken. In de loop van hun psychiatrische behandeling krijgen deze patiënten vaak 5 of 6 verschillende diagnoses toebedeeld die geen enkel verband met elkaar houden. Als hun artsen zich richten op hun stemmingswisselingen, zullen ze worden gediagnosticeerd met een bipolaire stoornis, en lithium of depakine voorgeschreven krijgen. Als hun hulpverleners vooral onder de indruk zijn van hun wanhoop, zullen ze te horen krijgen dat ze last hebben van een ernstige depressie en een recept voor antidepressiva krijgen."

2. Moeilijke diagnose en geen goed afgestemde zorg

Bessel van der Kolk (2016, p.192):

"Als de artsen zich concentreren op hun rusteloosheid en aandachtgebrek, kunnen ze in de categorie ADHD geplaatst worden en behandeld worden met Ritalin of andere stimulantia. En als de medewerkers van de kliniek heel toevallig een trauma-anamnese afnemen en de patiënt bereid is om de gevraagde informatie met hen te delen, dan krijgt hij de diagnose PTSS. Geen van deze diagnoses slaat de plank volledig mis, maar aan de andere kant doet geen enkele ook recht aan wie deze patiënten zijn en waar hun lijden uit bestaat."

Diagnostische instrumenten

- Weinig internationaal erkende diagnostische instrumenten om (complex) trauma bij mensen met een verstandelijke beperking diagnostisch in kaart te brengen.
- 'Diagnostisch Interview Trauma en Stressoren – LVB (DITS-LVB)' (Mevissen et al., 2018).
 - '3 versies: voor kinderen en jongeren 6-18 jaar, voor volwassenen vanaf 18 jaar of voor ouders en verzorgers van kinderen en jongeren 6-18 jaar met een IQ 50-85
- Op komst: trauma screener LVB (Anne Versluis)

DITS-LVB voor volwassenen

Diagnostisch Interview Trauma en Stressoren
Licht Verstandelijke Beperking

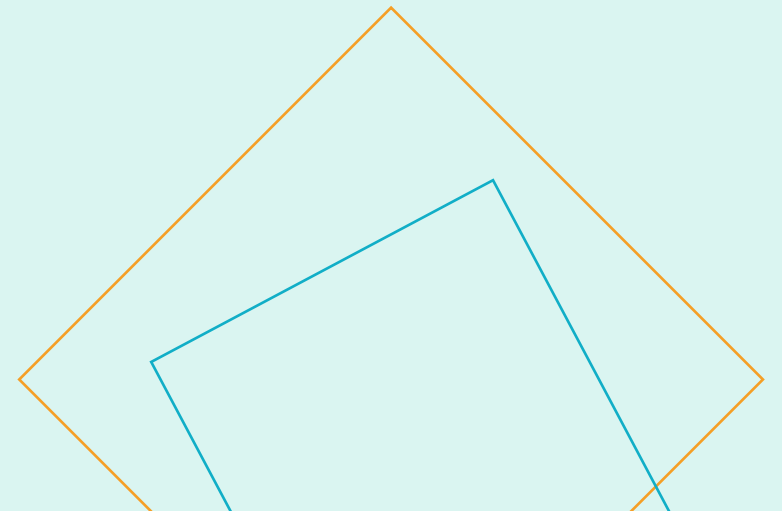
Liesbeth Mevissen
Robert Didden
Ad de Jongh

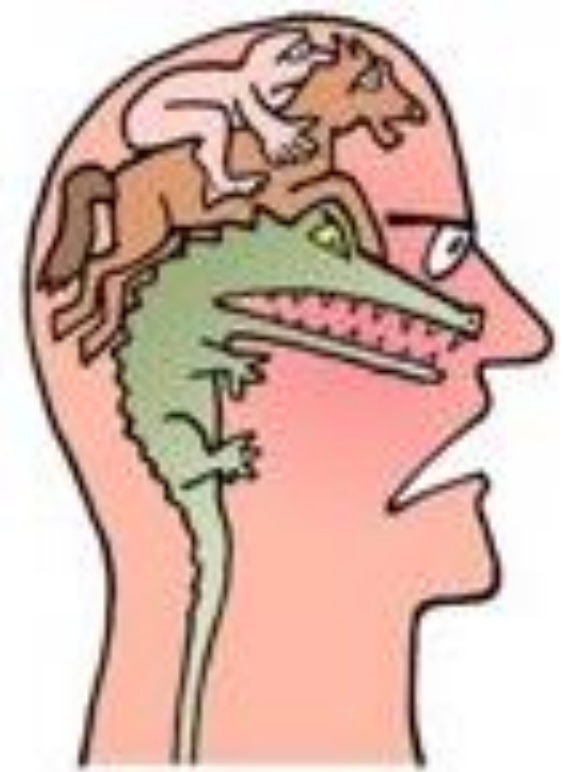
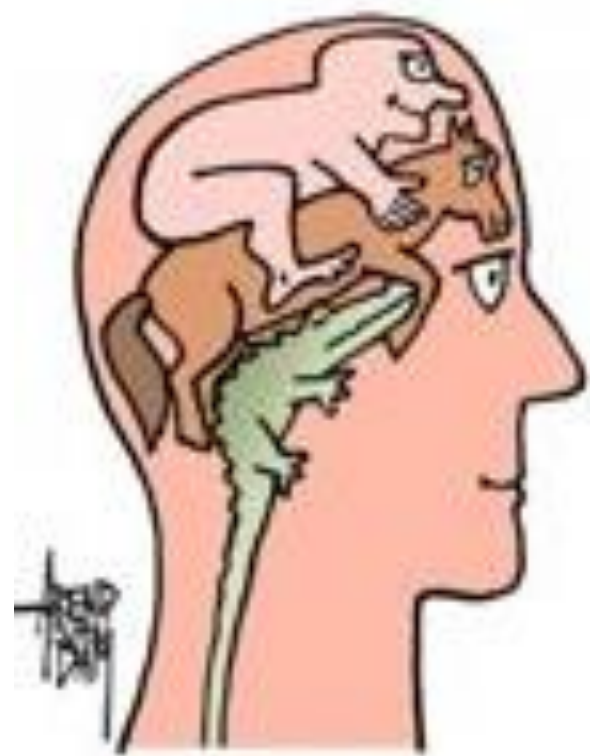
Gevolg: moeilijk afgestemde zorg

- Diagnostische overschaduwning -> onvoldoende afgestemde zorg en ondersteuning en het in stand houden of zelfs versterken van uitdagend gedrag en psychische problemen.
- De vaak niet gekend, wordt vergeten
- Belang van grondige anamnese van traumatische ervaringen (Knipschild, 2020)

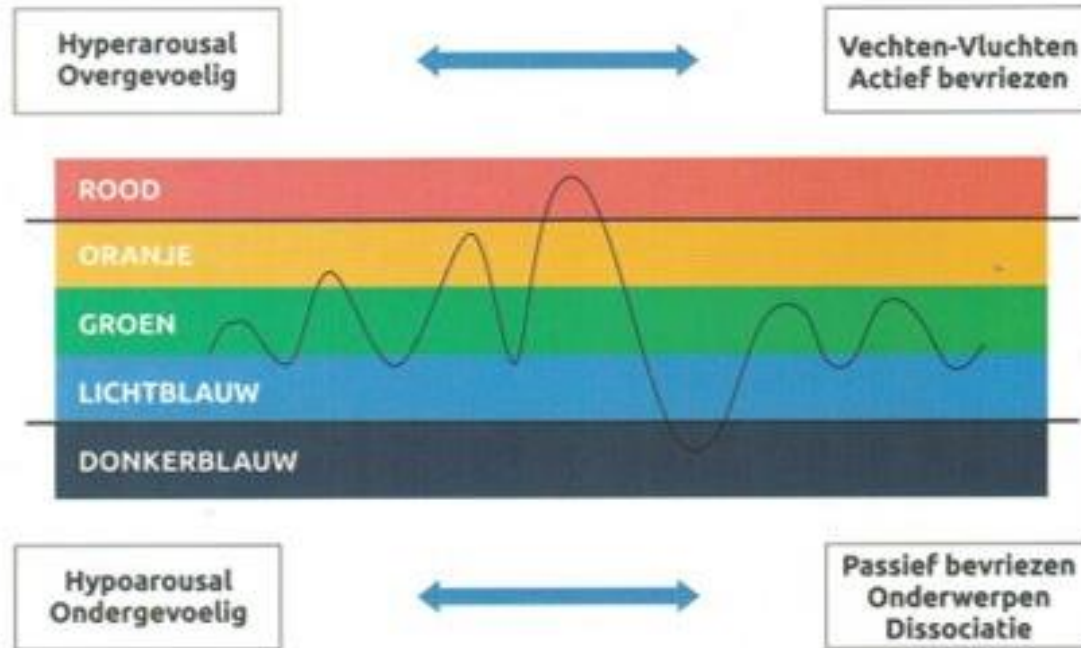
Overzicht

- Ampel: introductie
- Wat is (complex) trauma?
- Dubbele kwetsbaarheid
- **Traumabrein**
- Ondersteuning
- Take home messages

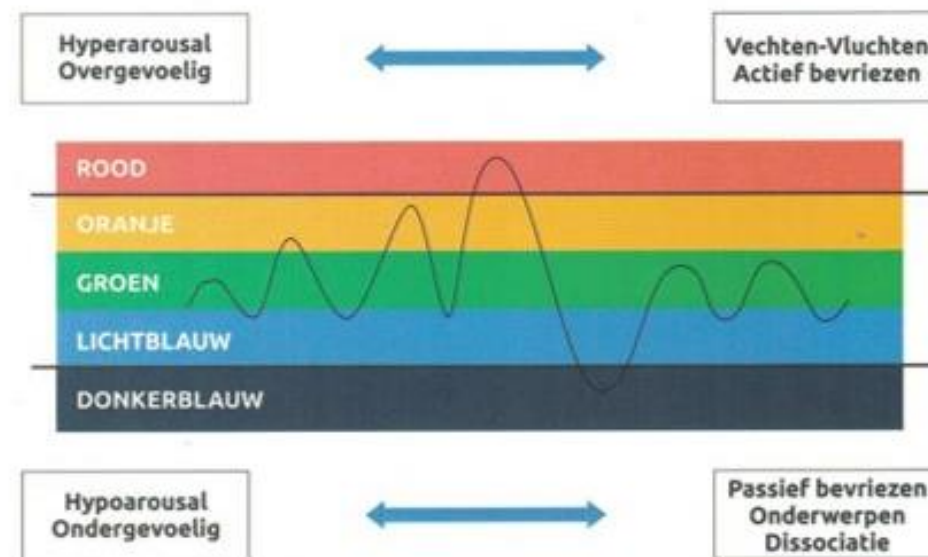

Tolerantievenster Stress

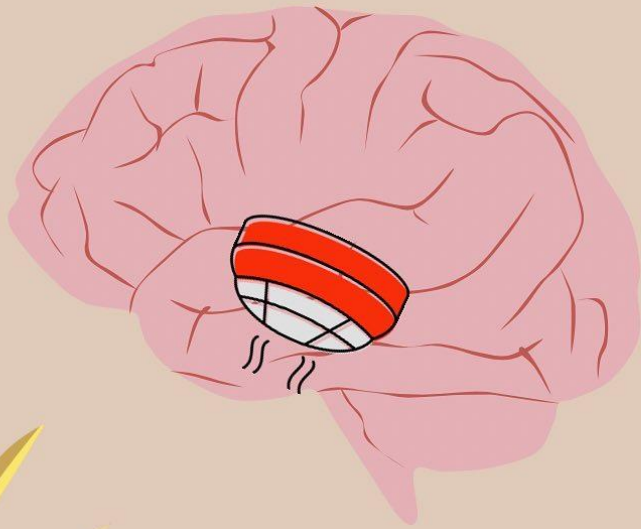
Stresstolerantievenster

- Groene venster bij trauma veel kleiner
- Sneller van groen naar rood of donkerblauw
- Opbouw spanning tussenzone is kleiner als mensen in groen zijn
- Basismodus vaker oranje - lichtblauw
- Herstel naar groen is moeilijker

Rookmelder

**Waar rook is, is vuur?
Of niet?**

- Scannen naar gevaar in onveilige wereld
- Blauwdruk van wantrouwen
- Amygdala slaat te veel vals alarm
- Hyperalert stressysteem -> meer overspoeling
- Fight/flight/freeze

BEHAVIOR

Lack of physical activity

Smoking

Alcoholism

Drug use

Missed work

PHYSICAL & MENTAL HEALTH

Severe obesity

Diabetes

Depression

Suicide attempts

STDs

Heart disease

Cancer

Stroke

COPD

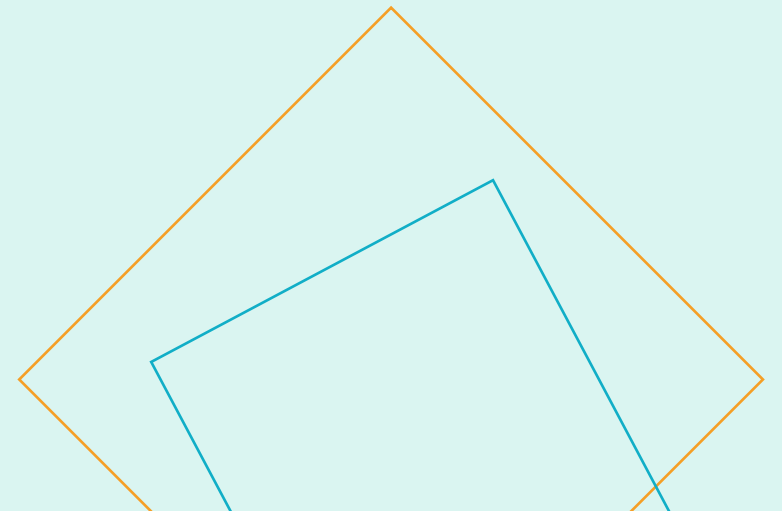

Broken bones

© Source: Centers for Disease Control and Prevention.
Credit: Robert Wood Johnson Foundation

Overzicht

- Ampel: introductie
- Wat is (complex) trauma?
- Dubbele kwetsbaarheid
- Traumabrein
- **Ondersteuning**
- Take home messages

Traumagesensitieve zorg

1. De 4 R'en
2. Regulate – relate – reason
3. Therapeutisch web
4. EMDR

Traumasesensitieve zorg: de 4 R'en

- Samhsa (2014):
4 x R in een traumasesensitieve benadering
- Bruce Perry (2009):
Neurosequentieel model

1. Realiseren/beseffen (realize)

- Verhoogde kwetsbaarheid bij mensen met een verstandelijke beperking
- De **rugzak** ook kennen!
- Impact van trauma op:
 - Het lichaam
 - De hersenen
 - Algemene ontwikkeling

"The body keeps the score"

2. Herkennen (Recognize)

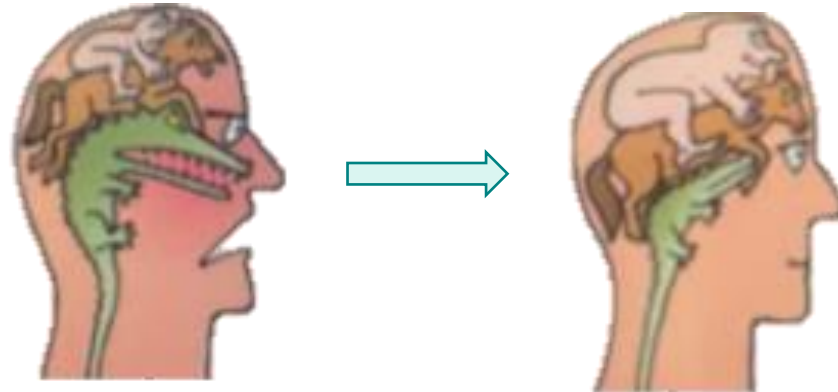

- Signalen en symptomen van trauma bij cliënten, hun families, begeleiding en andere betrokkenen
- Het belang van een brede beeldvorming, de "traumabril" opzetten
- Inzicht in 'window of tolerance' (stresstolerantievenster)
- Erkenning voor het onrecht dat de persoon in kwestie is aangedaan en de manier waarop hij of zij daar probeert mee om te gaan.
- 'wat is er mis met jou' -> **'wat heb je meegemaakt?'** (Van Os, 2014)

3. Reageren (Respond)

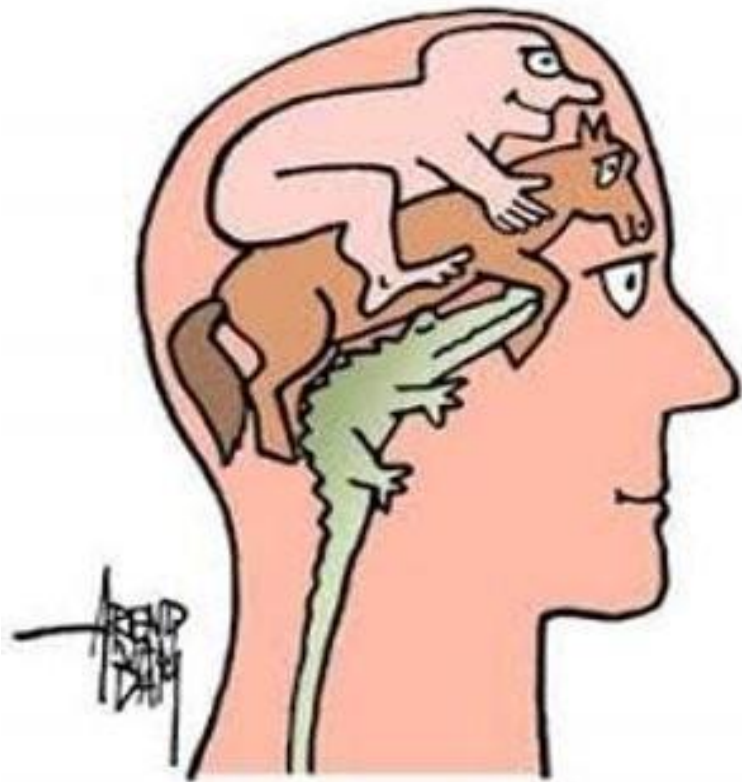

- Regulate – relate – reason

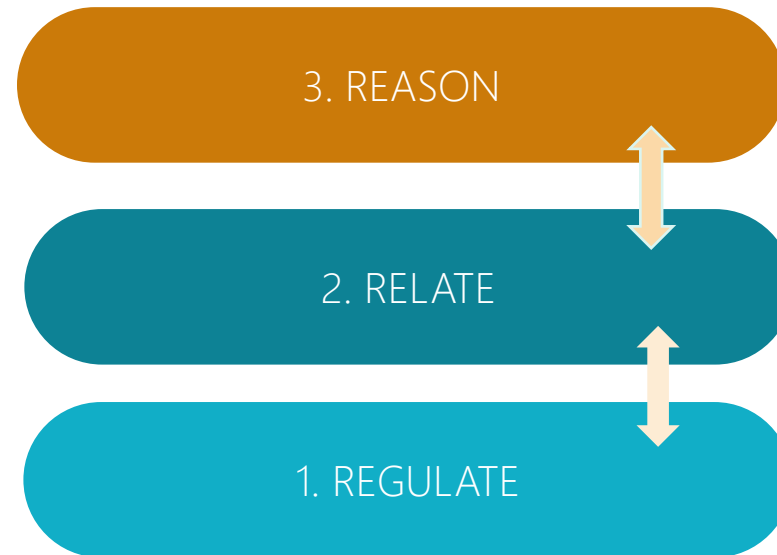
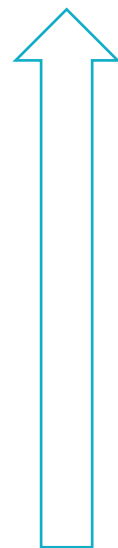

- Binnen een therapeutisch web (Perry, 2009)

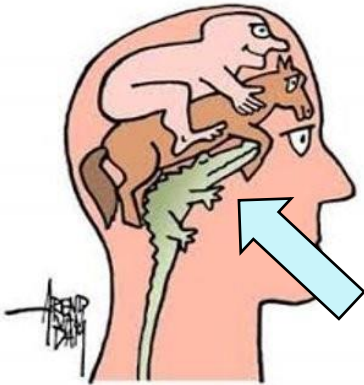
Neurosequential model of therapeutics (Perry, 2009): **regulate – relate - reason**

(Arend van Dam)

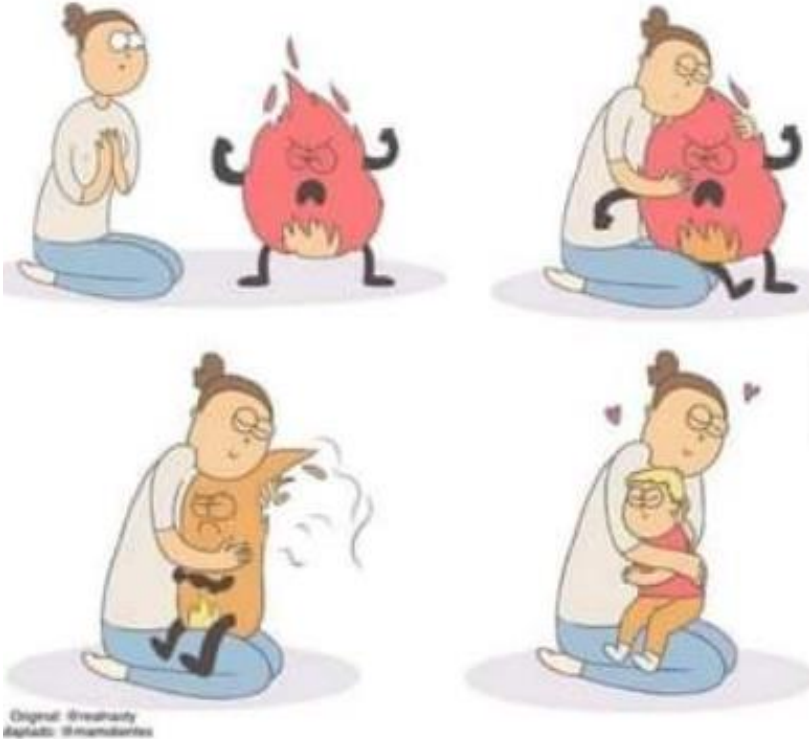
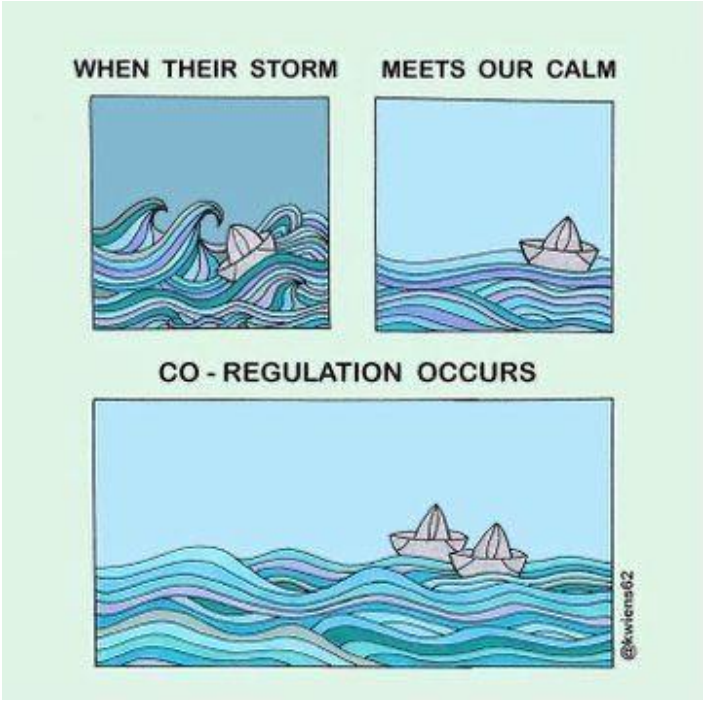
REGULATE

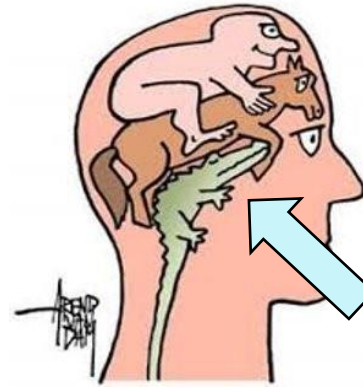
Realize
Recognize
Respond
Regulate
Relate
Reason
Resist

R

Co-regulatie: overnemen en initiëren

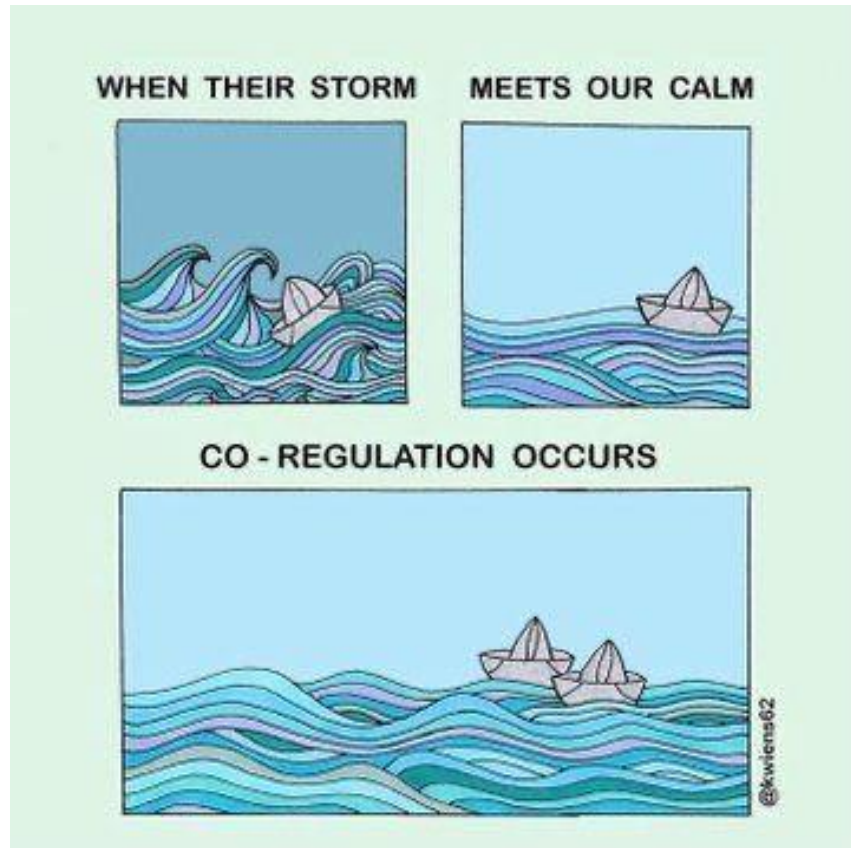

REGULATE

Realize
Recognize
Respond
Regulate
Relate
Reason
Resist

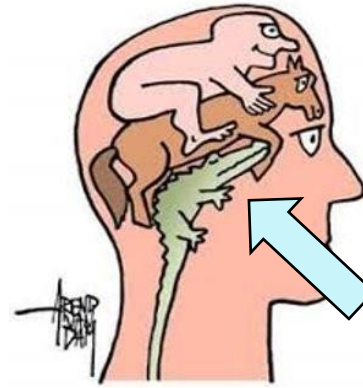
R

Co-reguleren:

- Door voorspelbaarheid en duidelijkheid
- Door te ondertitelen
- Tempo volgen
- SAMEN
- Herstellende controle – tegengewicht voor machteloosheid

REGULATE

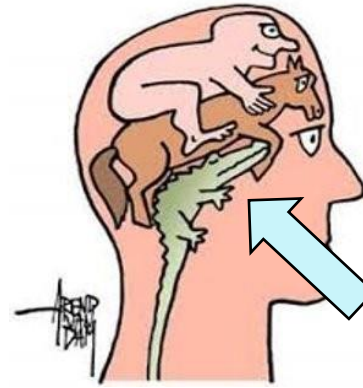
Realize
Recognize
Respond
Regulate
Relate
Reason
Resist

R

Ook op vlak van activiteiten:
repetitieve lichamelijke/zintuiglijke activiteiten

REGULATE

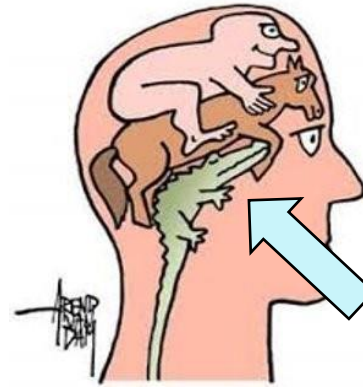
Realize
Recognize
Respond
Regulate
Relate
Reason
Resist

R

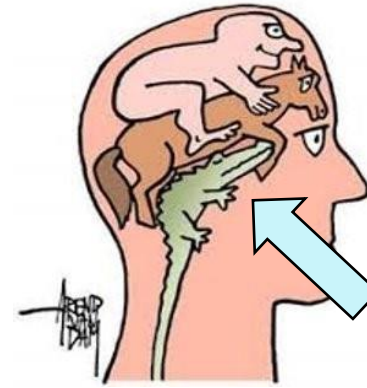
- Knuffelen, massages, voetbad, snoezelen, relaxatie, sherborne,...
- Haren kammen, nagels lakken
- Trommelen, drummen, squats, push-ups, basketbal, pingpong, trappen op een bal, hindernissenparcours
- Slijm maken, pizza- of brooddeeg maken, kookactiviteit in al zijn facetten
- Ballonnen blazen, bellen blazen, kauwgom kauwen
- Knijpen, scheuren
- Ademhalingsoefeningen, verzwaringsdeken
- Inzet dieren: om te strelen, te knuffelen, te kammen, te verzorgen,...

REGULATE

- Zit in dagdagelijkse (niet (alleen) als aparte doelstelling)
- Preventief inzetten: rituelen bij slapengaan, thuiskomst na busrit,...
- Om de 3u 10 min preventief inzetten op regulerende activiteiten

REGULATE

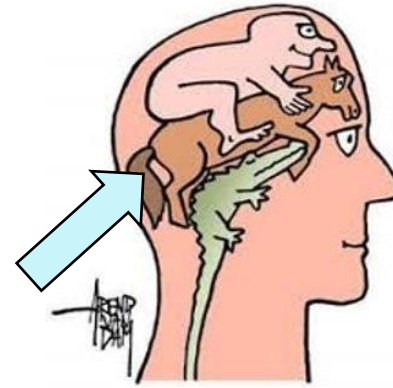
Realize
Recognize
Respond
Regulate
Relate
Reason
Resist

R

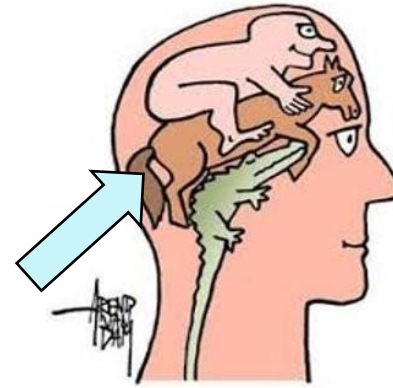
- Belang van 'gereguleerd' zijn van de ander
- Kalm brein is besmettelijk
- Spiegelneuronen

RELATE

- Contact als doel
- Focus op relatie, verbinding en opnieuw verbinden
- Belang van de **spiegelneuronen**
- Belang eigen stresstoleratieverster
- Samen doen - hier en nu

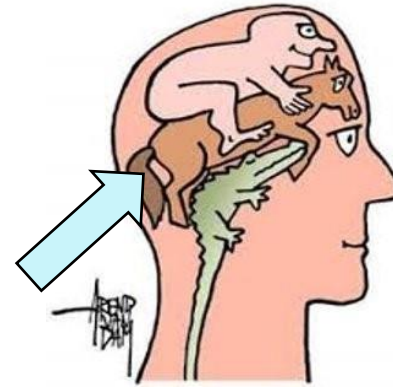
RELATE

4 P's (Perry, s.d.):

- Present- aanwezig (mits respecteren van de grenzen, niet intrusief)
- Parallel (op dezelfde hoogte zijn en spreken)
- Patient – geduldig en mild (wat heb je meegemaakt ipv wat is er mis met jou?)
- Persistent and positive – volhouden en positief blijven (telkens opnieuw beginnen)

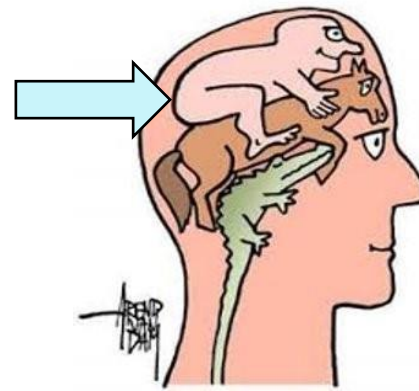
RELATE

Enkele voorbeelden, in activiteiten maar ook in dagelijks gebeuren:

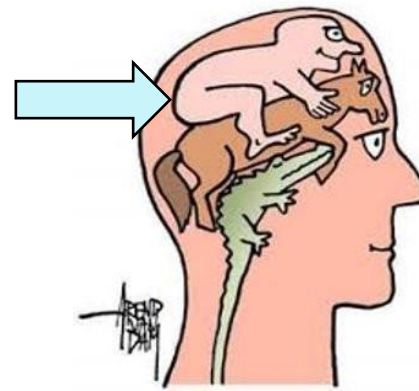
- Samen tv kijken
- Samen eten, koffie drinken, terrasje doen,...
- Samen zingen, muziek maken, dansen
- Verhalen vertellen, voorlezen
- Samen tekenen
- Samen sporten
- Parallel spel, beurtnemen, uno vb.
- Samen zwerfvuil rapen
- ...

REASON

- Eenmaal kalm en gereguleerd én in de mogelijkheid om in verbinding te gaan met anderen, dan pas is er ruimte voor
- Redeneren, reflecteren, (eigen) gedrag proberen te begrijpen
- Achteruitleunen, vertragen, mentaliseren
- Psycho-educatie voor de persoon zelf én voor de mensen uit de omgeving

REASON

- Is vaak vnl. op teamniveau en op niveau van ouders; immers jonge kinderen en mensen met VB raken hier vaak niet
- Ongenuanceerd ventileren - deel je frustraties – rondje moet kunnen
- Tegelijk ook ruimte laten voor positieve zaken en successen
- Valkuil

4. Vermijd hertraumatisering (resist)

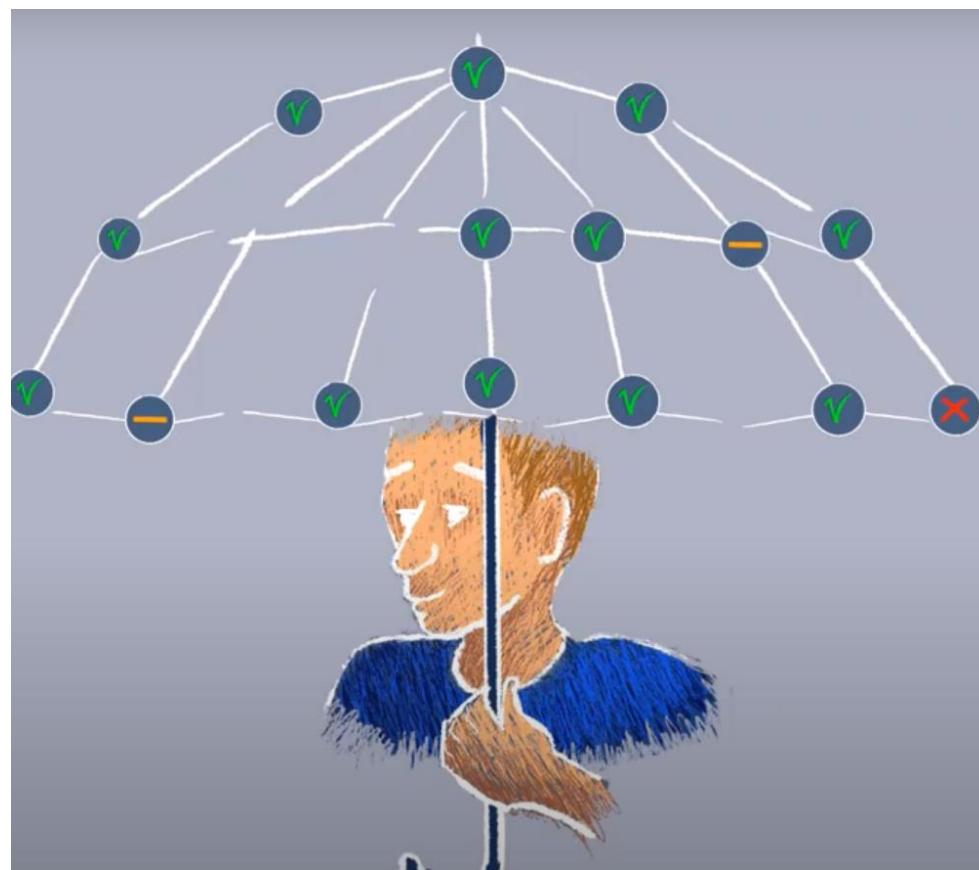

- VEILIGHEID
- Vermijd extra stress en nieuw trauma
- Bewustzijn van impact van vb. Verhuis, time out,...
- Het stress-responssysteem niet overactiveren
- Proberen beheersen of controleren kan bijkomend trauma veroorzaken ;
- Vermijd secundaire traumatisering in de omgeving
 - Cfr. 'Steen in de vijver'

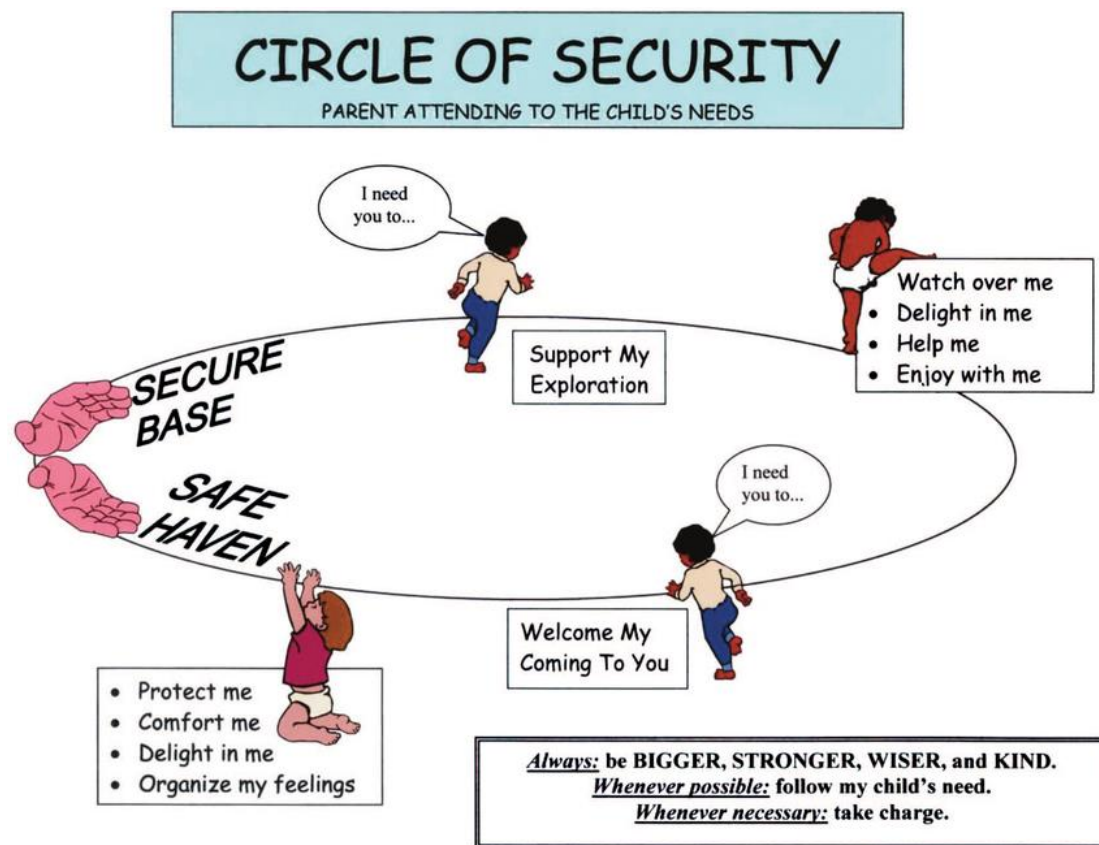
Therapeutisch web

- Therapie kan **overall** - waar nieuwe ervaringen kunnen gecreëerd worden
- Therapie kan **altijd** - voorbij het uurtje van de week, in het dagdagelijkse
- waar **verbinding** uit voortkomt, zit therapie / herstel
- Therapeutische **waaier** – niet alleen via gesprekstherapie, vergroten van het non-verbale aanbod – lichaamsgericht

Therapeutisch web

- Herstel kan overal, altijd en door iedereen
- Elk contact = herstel en is waardevol
- Creëer herstellende kansen/opportunities

Wie maakt deel uit van het therapeutische web?

- Veilige, zorgzame volwassenen in een veilige omgeving

Begeleiders, ouders, grootouders, buren, de onthaalmedewerker, de poetshulp, de kinésist, de vrijwilliger, de voetbalcoach, de leider in de jeugdbeweging, de logopedist, de leerkracht, de arts, de tuinier, de kok...

- Warme interacties en verbindingen
- Kleine of grote rol
- “It takes a village to raise a child”
- We zijn allemaal gewone mensen (goed genoeg)

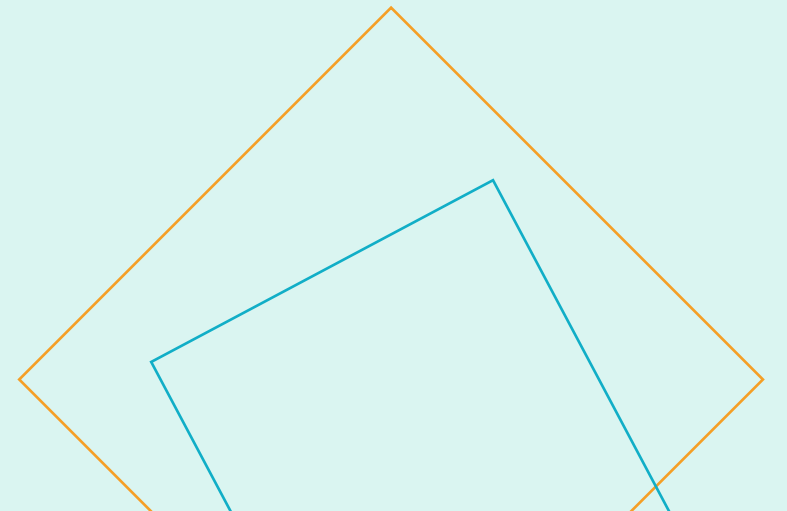

Eye Movement Desensitisation Reprocessing - EMDR

- Een groot aantal van onze cliënten heeft een woelige en vaak traumatische levensloop gekend.
- Ook begeleiders van mensen met moeilijk verstaanbaar gedrag (met VB) hebben te maken met ingrijpende gebeurtenissen.
- EMDR kan onze (en andere) cliënten helpen om moeilijkheden/trauma te verwerken, omdat taal minder van belang is.
- Een veilige en effectieve therapievorm voor cliënten die lijden onder onverwerkt trauma ook bij mensen met een VB
- Website EMDR – Liesbeth Mevissen (NI)

Overzicht

- Ampel: introductie
- Wat is (complex) trauma?
- Dubbele kwetsbaarheid
- Traumabrein
- Ondersteuning
- **Take home messages**

• Take home messages •

Zet je traumabril op

Ken de rugzak: wat is er mis met jou? -> wat heb je meegemaakt?

First regulate, then relate, then reason

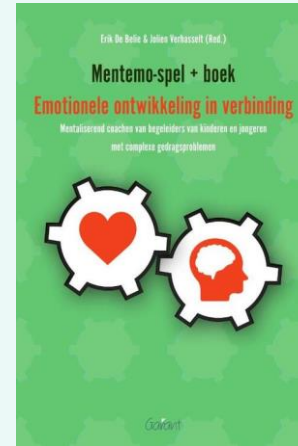
Bouw een web

Leestips

**NEUROSEQUENTIAL
NETWORK™**

**rust
box**

RUST IN HOOFD EN LIJF

Kijktips

Childhood Trauma and the Brain | UK Trauma Council

<https://www.youtube.com/watch?v=xYBUY1kZpf8>

Trauma en het zenuwstelsel een Polyvagaal Perspectief PVI:

<https://www.youtube.com/watch?v=xYBUY1kZpf8>

Patiënt Pedro (GoPlay)

Als je eens wist (aflevering 3, VRT MAX)

Nederlandstalige psycho-educatie filmpjes:

<https://www.augeo.nl/nl-nl/psycho-educatie/>

Bedankt!
Zijn er nog vragen?

WINGG